Tabel LXVII: Tulnukate päritolu 1897. ja 1922. a.

Les immigrés en 1897 et en 1922. Les lettres majuscules indiquent: A) personnes d'origine de Tartu (originaires de la ville et des alentours les plus rapprochés); B) d'origine des alentours les plus éloignés de Tartu; C) d'origine des autres districts de l'Esthonie, 1) de l'Esthonie septentrionale, 2) de la région de Pärnu (Pernau), 3) des Îles; D) d'origine étrangère; E) en total.

	1897		1922	
A. Puht-lähistagamaalt (Tartumaalt)	15 895	(57,9)	18 663	(54,0)
B. Osalt lähistagamaa maakonnist:	4 779	(17,5)	6 803	(19,7)
1) Viljandimaalt	2 777	(10,1)	2 578	
2) Valgamaalt			1 195	
3) Võrumaalt	2 002	(7,4)	3 030	
C. Kaugtagamaalt	1 608	(5,8)	3 105	(8,9)
1) Põhja-Eestist	979	(3,6)	2 029	
2) Pärnumaalt	553	(2,0)	855	
3) Saaremaalt	76	(0,2)	221	
D. Mujalt	5 138	(18,8)	5 974	(17,4)
E. Kokku	27 420	(100,0)	34 545	(100,0)

Kuivõrt tihedaks on saanud olevikus linnalise kultuurproduktsiooni ja tagamaalise loonustoodangu suhe, selle üle jõudsime selgusele juba käesoleva töö alul. Siinkohal jääb üle näidata, mil moel on viimane poolsajand linnalisse ümbrusse mõjunud.

Poleogeneetiliselt tõi ta suuri muudatusi linnalisse ümbrusse kõige pealt asustatud ja hoonestatud ala kiire levimisega, korteri ja elamu teisenemisega ning linna progressuva differentsiatsiooni ning integratsiooniga.

Linna kiire kasvamine on viinud peaaegu alati ja igal pool skeemile. Seda soodustas geomeetrilisest ajastust päritud endine teestikuvõrk, milles vaid loomulikult kujunenud kodarmaanteestik säilis disharmoonsena. Sarg oli plaanikujundamise vähim ühik. Võimaluse järele püüti praktilisil põhjusil täisnurkset sarastikku läbi viia, sest kruntide koostamine ja jagamine oli sel moel lihtsaim. Sellist täisnurgi lõikuvat püstkülikteestikku osutab varemalt plaanistatud Peetrilinn ja Raadialune, millega sobivad isegi võõrastavad ruutväljakud — n. n. Maarja ja Peetri turg. Neil lagedail on omapärased tekkepõhjused.

Tapa—Tartu—Valga raudtee pidi algse kava järele põhjast saabudes mitte praegusel raudtee-sillal Emajõe orust siirduma, vaid sellega rööbiti Raadi mõisa alla kulgema ja alles lõuna pool siirduma. Seetõttu ennustati linna kasvamist kirdesuunas ja silmanähtavalt sedavõrt suures mõõtkavas, et jäeti tulevasele „suurlinnale" (NB: A. Hasselblatt'i arvutused) (194), millele tavalised turuväljad kitsaks võisid jääda, kaks tuleviku turu-ruutväljakut. Et aga raudtee siirati soodsamail tingimusil loodes (allpool linna oleks raudtee-sild kahtlemata takistanud pikamastilisi järvelotje Tartu sadamasse liiklemast) ja kulges linna edelaküljе alt mööda, siis osutas linn hoopis vastusuunalist levimistendentsi, edelasse, s. o. raudteele ja valitsevaile tuulile vastu. Ka siin viis kiire kasvamine püstkülik- ja ruut-teestikuni. Ja toomitaguse Aialinna ürgorule ristisuunatud püstkülikud ongi tingitud püüust, suubuda raudteele võimalikult rohkete uulega. Teravnurgi koonduvate Võru ja Riia maantee vahel — nagu see tavaline nähtus — kujunes aga roieteestik

Tartu, lk. 377